

K ŽENIJNÍMU BUDOVÁNÍ OBRANY

V článku chci upozornit na některé problémy, které mohou vzniknout se snížením počtů ČSA, její reorganizací a přijetím nové vojenské doktriny ČSFR při ženijním zabezpečení její obrany a naznačit možná východiska pro jejich řešení. Vycházím z toho, že je třeba s dostatečným předstihem teoreticky rozpracovat koncepci ženijního zabezpečení obrany ČSFR a stanovit potřebné priority.

Vzhledem k rozsahu článku nemohu analyzovat vliv vojenskostrategické koncepce obrany ČSFR na ženijní zabezpečení. Při řešení problému **budu vycházet zejména ze závěrů přednášky ministra obrany**, přednesené na velitelském shromáždění FMO v říjnu 1990 a z článku pplk. Ing. Š. Hamarčáka **Vliv současných i perspektivních vojenskopolitických změn v Evropě na koncepci přípravy ČSFR k obraně uveřejněného ve Vojenské mysli č. 9–10/1990**. I když s mnoha názory autora je možné polemizovat, je zřejmé, že některé z nich lze považovat za reálná východiska řešení struktury obrany i vedení operací.

Pro ženijní zabezpečení bude podstatný zejména výhradně obranný charakter naší vojenské doktriny a skutečnost, že není zaměřena proti žádnému konkrétnímu protivníkovi. Bezpečnost země proti jakémukoli agresorovi musíme zajistit pouze vlastními ozbrojenými silami, bude třeba stanovit zcela nové principy organizace a vedení obrany, operačního použití vojsk i způsobů jejich řízení a zabezpečení.

Domnívám se, že vzhledem ke geografické charakteristice území naší republiky se jeví požadavek na organizaci „kombinované prostorové obrany“, umožňující zejména obranu hlavních hospodářských a vládních center státu uvedených ve zmíněném článku jako variantně možný. Tuto obranu však na rozdíl od autora chápu jako účelnou kombinaci poziční obrany určitých čar nebo pásem s obranou manévrovou na jiných směrech. Přitom hlavní úlohu by měla plnit vojska, uskupení v hloubce obrany, která by měla být schopna zastavit postup agresora v hloubce vlastního území zaujetím ženijně vybudovaných obranných čar, ale především střetným sražením, ve kterém by měla rozbit úderné uskupení protivníka a vytvořit podmínky pro jeho úplnou porážku. Domnívám se ve shodě s autorem článku, že **význam teritoriální obrany významně vzroste. Nesouhlasím však s názorem, že současná divizní struktura je nedostatečně pružná a že její útvary nemají předpoklady pro samostatné dlouhodobější plnění bojových úkolů.** Jsem toho názoru, že **přechod na brigádní strukturu vytvářenou ze samostatných motostřeleckých a tankových praporů není nutný a jsem přesvědčen o tom,**

že ženijní prapory jsou schopny po provedené reorganizaci plnit samostatně všechny úkoly ženijního zabezpečení s důrazem na zatarasování a budování ochranných staveb.

Cílem ženijního zabezpečení obrany bude i nadále zabezpečit její vysokou odolnost, vytvoření podmínek pro co nejefektivnější využití všech druhů zbraní, ztížit a omezit činnost agresora, způsobit mu vážné ztráty, udržet operačně důležité prostory teritoria, získat čas, síly a prostředky k uskutečnění protiúderu a vytvořit příznivé podmínky k obnovení státní hranice a suverenity ČSFR. Hlavní úkoly ženijního zabezpečení obranného boje a operace tak, jak jsou uvedeny v předpisu Vševojsk-2-2 Ženijní zabezpečení vševojskového boje, zůstanou podle mého názoru zachovány, změní se však obsah některých z nich. Vzhledem k nové organizační struktuře ženijního vojska se výrazně změní zejména jejich rozsah a způsob plnění. Většina ženijních útvarů a svazků bude na snížených počtech, rámcová nebo válečně vytvářená. Tím zejména v počátečním období války vzroste vliv časového faktoru na rozsah ženijního budování obrany. **Obrana pravděpodobně nebude budována současně v celé její hloubce, ale v závislosti na nárůstu sil a prostředků. Vzhledem ke změnám v plánech mobilizačního rozvinutí vojsk lze počítat s tím, že kromě ženijních jednotek a útvarů divizí stále pohotovosti bude **období mobilizačního a operačního rozvinutí ženijního vojska představovat 7 až 10 dnů.** Důraz by měl být položen na ženijní budování taktické hloubky obrany na směrech **předpokládaného směru agresora.** Z hlediska charakteru terénu to mohou být kromě známých západních operačních směrů i směry **Saská Kamenice-Praha, Wrocław-Praha, Ostrava-Olomouc, Vídeň-Olomouc, Budapešť-Trnava** a směry **do Východoslovenské nížiny.** V souvislosti s tím **vzroste význam ženijního průzkumu.** Jeho úsilí by mělo být zaměřeno zejména na včasné zjištění ženijních opatření protivníka k zahájení operace a předpokládaných směrů jeho úderů. K získání těchto informací bude využíváno poznatků nabytých agenturním, vzdušným i speciálním průzkumem. V této souvislosti je potřebné si uvědomit, že stálá pozorovací stanoviště jsou vybudována pouze na západní hranici. V závislosti na finančních a materiálních možnostech by bylo vhodné alespoň minimální počet stanovišť vybudovat i na výše uvedených směrech v rámci operační přípravy státního území (OPSÚ). Úsilí ženijního průzkumu terénu by mělo být podle mého názoru zaměřeno na plnění nejdůležitějších úkolů v hloubce operační sestavy, kterými jsou kromě zabezpečení přesunů a aktivní činnosti vojsk zřizování systému operačních zátarasů a budování obranných čar a pásem. Zásady použití zátarasů v obranné operaci podrobně popisuje ve **VM č. 9-10/1990 plk. Ing. J. Červenka.** Jeho chápání systému ženijních zátarasů, které objektivně vycházelo z klasického pojetí obrany, budované systémem armádních a frontových pásem obrany považuji za nutné přepracovat. Myslím, že systém ženijních zátarasů by měl nadále zahrnovat taktické i operační zátarasy. **Taktické zátarasy (TZ)** by bylo vhodné**

zřizovat podle plánů velitelů divizí, v nichž by byla zahrnuta minová pole, uzly zátarasů a směry komunikací taktického významu připravené k ničení. Jejich základem by se mohly stát výbušné zátarasy. Nevýbušné zátarasy by se zřizovaly při dostatku času, sil a prostředků tam, kde to umožňuje terén. **Operační zátarasy (OZ)** by byly zřizovány podle jednotného plánu velení polních vojsk v hloubce operační sestavy na nejdůležitějších směrech s cílem zabránit protivníkovi zmocnit se důležitých objektů a usměrnit jeho pohyb do prostorů vhodných pro jeho zničení. K OZ by patřily zatarasené úseky a prostory, zátarasy k přikrytí důležitých operačních objektů, zátarasy v místech možného shozu vzdušných výsadků protivníka, mosty operačního významu, hráze přehrad kategorie A i B, elektrárny, letiště, sklady a velké průmyslové objekty. Jejich počet bude záviset na směru vedeného úderu protivníka, charakteru terénu, času i množství vyčleněných sil a prostředků.

Domnívám se, že objekty a prostory operačního výzkumu, zátarasy k přikrytí měst a průmyslových oblastí i zátarasy proti vzdušným výsadbám mohou být zřizovány podle zásad, uvedených v článku plk. Červenky, včetně aktivace těchto zátarasů destrukčními skupinami nebo odřady.

Normy a počty zřízených zátarasů bude nutné upravit u uzlů zátarasů, komunikačních směrů připravených k ničení a zátarasů zřízených pohyblivými odřady zatarasovacími. K výrazným změnám by mělo dojít ve zřizování pásu zátarasů i zatarasených prostorů, a to zejména z hlediska jejich místa a úlohy v operační sestavě. Za nepřesný považuji i termín „**pásmo zátarasů**“. Vzhledem k menšímu významu a rozsahu tohoto operačního zátarasu považuji za vhodnější používat pojmu „**zatarasený úsek**“. Pojmu „**pásmo zátarasů**“ pak doporučuji používat pouze v obecné rovině.

Zatarasené prostory by se měly zřizovat v hloubce operační sestavy na směru vedeného hlavního úderu protivníka, zatarasené úseky v taktické hloubce obrany a na druhém směru. Rozměry těchto zátarasů by se měly dle mého soudu snížit v závislosti na analýze možností protivníka k vytvoření hlavního úderného uskupení.

Pro zvýšení efektivity zřizování systému zátarasů v taktické i operační hloubce bude pravděpodobně nutné přehodnotit účelnost rozmístění i množství min a trhavin v předsunutých skladech ženijní munice, operačních i centrálních zásobách. Přitom bude ale také nutné respektovat snížení počtů vojsk, které je možné využít ke střežení těchto objektů.

Požadavky obranné doktríny a změny ve struktuře obrany zvyšují nároky zejména na **ženijní budování ochranných staveb**. Jejich význam pro zvyšování efektivity paleb a ochrany živé síly dokumentuje **tabulka**.

V důsledku nové obranné doktríny pravděpodobně vzroste šířka úseků a pásu obrany. **Obranu divize** proto již pravděpodobně nebude možné budovat klasickým systémem tří až čtyř ženijně vybudovaných postavení se souvislou zákopovou sítí, jejíž budování se začalo v posledním období prosazovat. Obrana by mohla být budována systémem „**ohnisek obrany**“,

Tabulka

Vliv ženijního budování obrany	Stupeň ženijního budování	
	práce prvního pořadí	úplné vybudování obran
Zvýšení efektivity využití zbraní	2x	3x
Snižování ztrát živé síly při použití: ● konvenčních zbraní, ● jaderných zbraní:	2 až 2,5x	5x
– vzdušný úder,	7x	11x
– pozemní úder.	3x	5x

kteř budou obdobně jako rotní a četové opěrné body mezi sebou propojena systémem paleb nebo budou v některých případech na jednotlivých směrech působit samostatně. Ženijní budování obrany bude pravděpodobně ovlivněno řadou nových faktorů. Snížení rozsahu zákopové sítě by mělo vést k podstatnému poklesu objemu zemních prací. **Obrana** by však měla mít převážně **kruhový charakter**, čímž **rozsah ženijního budování ochranných staveb, zejména palebných okopů, vzroste**. Větší vzdálenosti mezi jednotlivými ohnisky obrany se zase projeví snížením koeficientu využitelnosti zemních strojů při budování obrany.

Budovat obranu musí všechny druhy vojsk ve dne i v noci s maximálním využitím ochranných a maskovacích vlastností terénu, mechanizačních prostředků, zvláště ženijní techniky, trhavin a výpomocného materiálu. Důsledně je třeba dodržovat zásadu, že **ženijní jednotky budují jen nejsložitější komplexy ochranných staveb zpravidla na místech velení a v prostorech bojového rozmístění speciálních útvarů**.

Rozsah ženijního budování obrany nebude pravděpodobně možné splnit se sníženými počty Československé armády. K budování obrany důležitých politických a ekonomických center a pásem obrany v operační hloubce bude pravděpodobně nutné využívat odřadů civilního obyvatelstva vytvářených za branné pohotovosti státu. S tím však bude spojena řada problémů organizačních, materiálních i technických. Odřady civilního obyvatelstva by měly být vytvářeny podle rozhodnutí Rady obrany státu (ROS) nebo Rady obrany republiky (ROR) jednotlivými územními velitelskými až po ukončení mobilizačního a operačního rozvinutí polních i teritoriálních vojsk tak, aby jejich činnost toto rozvinutí nekomplikovala. Odřady by měly být vytvářeny z přebytků osob v záloze, mechanizačních a dopravních prostředků vyžitel-

ných k dočasnému plnění úkolů. Odpovědnost za vytvoření odřadu by měla být stanovena teritoriálně příslušné radě obrany. Velení odřadu při mobilizaci je třeba ponechat v kompetenci příslušné místní vojenské správy.

Myslím, že jádra těchto odřadů by mohla být vytvářena z větších stavebních podniků ať již státních, či soukromých. Počty osob a techniky by měly zabezpečovat **ženijní vybudování pásma obrany divize do 10 dnů**. Stmelení jednotek odřadu dle mobilizačních předpisů by se nemělo provádět. **Pohotovost odřadu k plnění úkolů** může být stanovena **do 3 až 4 dnů od vyhlášení jejich mobilizace**. Proto je nezbytné učinit **všechna opatření** k výběru vojenských odborností, zemních strojů a dopravní techniky **již v míru**. Ve skladech vytvořit depozita nářadí pro zemní práce, rozpracovat a materiálně zabezpečit stravování, ubytování těchto odřadů v případech, kdy budou budovat pásma obrany ve větších vzdálenostech od míst svého bydliště. Vhodné bude vypracovat předem i způsoby velení těmto odřadům. Velitelem odřadu by měl být podle mého názoru vševojskový velitel, jeho zástupcem důstojník ženijního vojska. Velitelství odřadu by mohlo být vytvářeno z příslušného oblastního velitelství a již v míru být připravováno k řízení všestranného týlového a technického zabezpečení odřadu.

Posledním z úkolů ženijního zabezpečení, o kterém se chci v článku zmínit, je **maskování vojsk**, jehož význam bude i nadále vzrůstat. Výzkumy ukazují, že účelným využitím normovaných a výpomocných maskovacích opatření proti optoelektronickým, radiolokačním, televizním a tepelným průzkumným prostředkům protivníka a dovedným využitím maskovacích vlastností terénu lze dosáhnout skrytí více než 50 % objektů. Nejsložitější maskovací opatření plní útvary speciálních vojsk, tj. radiotechnické, ženijní, spojovací, chemické a další.

Ženijní jednotky a útvary jsou předurčeny k ženijním technickým opatřením **v rámci operačního maskování**. Měly by především **maskovat místa velení, prostory soustředění a bojového rozmístění vojsk včetně důležitých objektů v týlu**. Zvláštní význam má budování klamných míst velení a prostorů bojového rozmístění (PBR) raketových a protiletadlových raketových útvarů, v nich vedené demonstrační činnosti, protiradiolokační činnost na přepravištích i cestách a zřizování klamných obranných pásem. Vzhledem ke snížení počtů raketového vojska se nyní jeví požadavek na ženijní budování klamných PBR raketového vojska a míst velení v poměru 1 : 1 jako reálný. Problémem však pravděpodobně zůstane i nadále demonstrační činnost v těchto prostorech, vyžadující vyčlenění 20 až 30 % techniky těchto útvarů. O to naléhavější se jeví požadavek na vývoj maket a dalších technických prostředků maskování.

V článku jsem naznačil problémy, které v současném období považuji za rozhodující z hlediska ženijního zabezpečení obrany ČSFR a o kterých se domnívám, že je nutné je dále podrobně teoreticky rozpracovat. V úvahu

by se měla např. vzít ta skutečnost, že velení operačním stupňům by se pravděpodobně většinu doby konfliktu uskutečňovalo z chráněných míst velení, a tedy některá opatření lze provést již v míru v rámci OPSÚ, také i to, že v nejbližším období dojde ke strukturálním změnám materiálního i technického zabezpečení vojsk. Pravděpodobně tedy budou muset být vyhodnoceny v článku uvedené operační směry z hlediska jejich důležitosti pro organizaci obrany včetně způsobů manévru vojsk v rámci celého teritoria ČSFR při nárůstu válečného nebezpečí. Myslím, že v úvahu by se při rozhodování měly vzít požadavky na využití civilního obyvatelstva k obraně, které rozpracovat a uzákonit. Mohlo by se jednat např. i o využití lesních závodů při zřizování stromových záseků v horském a zalesněném terénu našeho pohraničí, o využití zaměstnanců důležitých vodohospodářských objektů k jejich přípravě k ničení atd. Těchto problémů je ještě daleko více. Věřím, že článek přispěje k polemice o nich, a tím i k hledání východisek pro jejich řešení.

